

Grote zwerfsteenblokken in Markelo en Diepenheim

door W. F. Anderson

In het nummer van 6 juli 1965 van het dagblad Tubantia, troffen wij een bricht aan van de volgende inhoud:

"Markelo. Bij werkzaamheden aan de kaden van het Twentekanaal in Markelo, nabij de Markelosebrug is een reusachtige zwerfkei voor de dag gekomen. De steen, mooi roodbruin van kleur is 2.50 m. lang, 2 m. breed en 1.60 m. hoog. Het gewicht wordt heel voorzichtig geschat op 7000 kg. (afb. 1).

Gisteravond hebben B. en W. van Diepenheim vergaderd en besloten de kei naar Stedeke te laten brengen. Het gevaarte zal een plaats krijgen op het plein dat ontstaan is door de afbraak van de oude O.L.-school.

Uiteraard zal het vervoer van de steen een paar Diepenheimse centen kosten, maar Stedeke zal er een attractie bij krijgen en dat is heel wat waard. Wanneer de steen zal worden overgebracht is nog niet bekend. In de Diepenheimse bossen ligt ook een dikke steen. Zeker zo groot als de Markelose en zelfs mooier van vorm. De Diepenheimse kei is aan de ene kant volkomen vlak. Men zou hem kunnen plaatsen met de vlakke kant naar boven, zodat men hem als tafel kan gebruiken." Tot zover het verslag. De schatting van het gewicht van de steen leek ons wel wat aan de optimistische kant. Indien de steen inderdaad een inhoud van $8 M^3$ heeft, en overwegende dat het soortelijk gewicht van granieten tussen 2.5 en 3 ligt, dan zal het gewicht tussen de 20000 en 24000 kg. moeten liggen. We hebben hier dus met een gewicht te maken overeenkomende met een dertigtal volkswagens voorwaar een vrachtje waarbij de gemeente Diepenheim nog wel even de mouwen zal moeten opstropen! Wij zijn eens naar deze zware jongen gaan kijken. Komende van Diepenheim, even na kilometerpaal 21 bij "de Viersprong" gaat rechtsaf een weg naar Markelo. Bij het inrijken van een boerderij, zien we reeds grote zwerfstenen liggen. We bevinden ons hier dan ook in het gebied van het Mazeveld, waarvan in de oudere literatuur herhaaldelijk sprake is.

De grote kei van het Mazeveld bij
Markelo.

Bij het afgraven van een stuk bouwland, bij het erve Jolink in Stokkum, gem. Markelo, vond men daar enige zwerfkeien. Met behulp van een zware bulldozer heeft men de keien aan de ingang van een weiland, aan de provincialeweg Viersprong-Markelo geplaatst.
juni 1962.

Bij de brug gekomen, waar het dus ergens moest wezen, zagen we eerst niets. Een vriendelijke landbouwer, op een hooischudder gezeten hielp ons echter op weg en bracht ons ter plaatse. Inderdaad lag daar een reusachtige, mooie gladde graniet van een waarschijnlijk Zuid-zweedse soort. Een monster hebben we er niet van genomen aangezien het werkelijk jammer zou zijn geweest, deze prachtige steen door hamerslagen te beschadigen. Onze vriendelijke gids vertelde ons dat bij het graven van het kanaal in 1932, het dikke keileempakket aldaar zo'n tegenvaller was geweest dat in de werkzaamheden een vertraging van een jaar was ontstaan. Het betrof hier een keileemtraject ter lengte van 1200 m. en ter dikte van 6 à 7 meter. Er werden zeer grote zwerfstenen in aange troffen. De grootste kon men niet baas worden en hiervoor heeft men eenvoudig een gat gebaggerd en hem daar in laten verzinken zodat deze de scheepvaart in het kanaal niet kon hinderen. De thans in de kade van het kanaal aangetroffen steen is bijzonder glad en mooi en het is te hopen dat hij voor de hamers van "liefhebbers" gespaard zal blijven zolang hij nog niet naar Diepenheim is vervoerd. Voor andere grote stenen, wat verderop gevonden zie foto 2.

Wat nu het Mazeveld betreft komen we, zoals zo vaak weer bij Staring terecht. Al in 1860 wist deze reeds heel veel zaken beter dan wij thans, want zeer veel van het toen opgetekende is sedert dien weer min of meer in het vergeetboek geraakt (Lit. 1).

Het is dus alleszins de moeite waard dit merkwaardige gebied weer eens onder de aandacht te brengen en te herhalen wat hij in de volgende bewoordingen hierover schreef: "Het Mazeveld, de zuidelijke uitloper van de Markelosche en Heriker bergen, bevat een merkwaardige, zoo het schijnt zeer uitgestrekte en dikke leemlaag die, althans nabij de oppervlakte, vele en groote keijen en steenblokken bevat. Voor zover die blootgelegd is, in eene doorsnijing van den grindweg naar Lochem, schijnt het eene regelmatige laag te zijn, geheel anders dan de overige leembeddingen in dit gedeelte van ons diluvium en meer overeenkomende met die eener tertiaire vorming. Het is zeer wel mogelijk, dat zij met der tijd bevonden zal worden daartoe te behoren, en alzo de meest westelijk voorkomende laag uit dat tijdperk te zijn die aan de oppervlakte te voorschijn komt."

In 1913 verscheen een boekje "De bodem rond Markelo" geschreven door H.J. Dijkink met een voorwoord van Prof. J. van Baren. Deze laatste schreef in het voorwoord: "de heer Dijkink, thans oud-onderwijzer te Markelo, heeft het werk, dat hij in noesten en gestagen arbeid gedurende zeven jaren verricht heeft, mij aangeboden voor het geologisch archief van de Landbouwhoogeschool. Dankbaar aanvaardde ik het aanbod van de firma H.Veenman en Zonen om deze eerste plaatselijke -geologische beschrijving uit te geven, in de hoop, dat zij tot navolging moge prikkelen. Tal van plaatsen zoals Assen, Emmen, Meppel, Ootmarsum, Hengelo, Winterswijk, Arnhem, Haarlem, Rotterdam, Bergen-op-Zoom, Roermond, Sittard, Maastricht eigenen zich voor het geven van lokale beschrijvingen, als deze eerste van Markelo.

Het is een alleraardigst boekje geworden, dat echter bij veel te weinigen is bekend geworden en dus daarmede ook de oproep van Prof. van Baren. Hopelijk zal deze wens van de reeds lang overleden professor toch nog eens in vervulling gaan.

Doch terug naar het Mazeveld, thans gewapend met Dijkink's geologische beschrijving (zie kaartje) waarin we lezen:

"Voor eenige jaren, toen onze boertjes de waarde van dezen keileembodem nog niet beseften, zag men hier enkel een bultig heideveld met wat knoestige dennen. Bij de ontginning moesten heele massa's keien, waaronder bonken van belang, worden opgeruimd. Op de met I gemerkte plek onzer kaart vonden we toen:

arkose, noordelijke kwartsietische zandsteen, noordelijk porfier, glimmerhoudende zandsteen, apliten en vuursteen van noordelijke herkomst. Deze gesteenten waren afkomstig uit de bovenlaag en het daaronder gelegen gele keileem, dat in het geheele Mazeveld dicht aan de oppervlakte ligt. Op een paar plaatsen hadden we gelegenheid de plaatselijke dikte dier gele leemlaag op ongeveer 4M. te mogen vaststellen en voorts dat ze rustte op blauwachtig leem, 14 M. dik. Dat is de gewone volgorde, welke zoo ongeveer elke keileemhoogte kenmerkt, hetgeen echter niet overeenstemt met wat Staring van het Mazeveld vertelt. Waar onze weg omhuigt, wordt het keileemterrein afgesloten door een stuifzandachtige rug, welke komende van de kant der Schipbeek, een scheiding vormt tusschen het weiland aan onze linkerhand en de aangrenzende hoge, zandige bouwakkers.

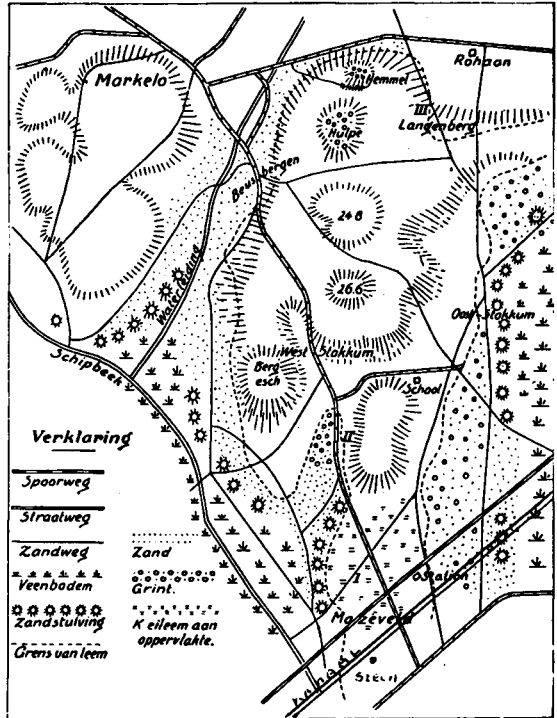
Ter rechterhand, waar het weiland in bouwland overgaat, begint de bodem langzaam te rijzen om al spoedig in een plateau-vormigen hoogtebrug over te gaan, waarboven de huizen en boomen aan de overzijde even zichtbaar zijn.

Bij de aanleg van een put tegen de helling dier hoogte (zie II op de kaart) noteerden we het volgende profiel:

1. 45 c.m. humeus zand
2. 55 c.m. geelachtig zand
3. ± 3 m. keileem, rustende op zand

Dat we hier met een doorgaande zandlaag te doen hebben komt ons niet aannemelijk voor, omdat, zoals reeds gezegd, het geel keileem gewoonlijk gevolgd wordt door blauwachtig gekleurd. Het is veel waarschijnlijker dat zich daar ter plaatse eenvoudig een zandlens bevond in het geel keileem of tussen dit en het blauwachtige.

Op de top van de Hulpe, thans met laag struikgewas begroeid, liggen nog verscheidene ingestorte grintgroeven, herinnerende aan de dagen, toen hier grint gedolven werd voor den aanleg der spoorbaan Hengelo-Zutphen. Daarbij werden versteeningen, haaiantanden en schelpen gevonden, waarvan beschrijvingen te vinden zijn in den Overijselschen Almanak voor Oudheid en Letteren. Ook op andere plaatsen in dit gebied zijn versteeningen aangetroffen een onderwerp waarop we later nog wel eens terug hopen te komen en buiten het kader van deze losse notitie vallen. De bedoeling was slechts dit gebied weer eens onder de aandacht te brengen.

Afb. 3. De omgeving van het Mazeveld (naar Dijkink)

LITERATUUR.

W.C.H. Staring: De bodem van Nederland deel II 1860.
H.J. Dijkink : De bodem rond Markelo 1923.
Molhuysen P.C.: De opdelvingen van Grind in Overijssel 1874.

Naschrift redactie.

Bij het graven van het Twentekanaal door de hoogten bij Markelo in 1932 viel mijn oog op een zeer grote zwerfsteen die toen op de bodem van het kanaal lag. De plaats is dezelfde waar nu het blok weer terug gevonden is in het talud. Als jongen werd ik reeds getroffen door de merkwaardige vorm met de gladde platte kant. Ik herinner me deze kolos nog precies.

Wat merkwaardig is het dat de steen die toen met zoveel moeite naar de kant gesleept werd en in de grond gestopt werd nu met nog veel meer moeite er weer uitgepeuterd wordt. We kunnen ons afvragen wanneer men tot het inzicht gaat komen het ding weer te begraven.

Rö.

Verzonken energie

Het verhaal van een oliemaatschappij

Uitgave N.V. Nederlandse Aardoliemaatschappij Oldenzaal.

In juni van dit jaar verscheen een boekje, door de N.A.M. heel bescheiden "Bedrijfsbrochure" genoemd waaraan we gaarne wat meer bekendheid willen geven. Dit boekje van 76 pagina's is eigenlijk een herziene en verbeterde uitgave van WIJ ZOEKEN OLIE.

Een bijzonder fraai werkje, nog mooier dan zijn voorgangers. Niet alleen prachtig verzorgd, met mooie zwartwit- en kleurenfoto's, op prima papier (groot formaat) gedrukt.

Geleidelijk worden we mede gevoerd langs de eerste boring van Drake, oude Winterswijkboringen en moderne N.A.M. boringen naar een perfect stukje geologische geschiedenis. Dan wordt in de rondreis der gesteenten de sedimentatie in een bekken besproken en zitten we al onder de olie. "Onzichtbare plooiën" vertellen over seismisch onderzoek. "Een op tien" vertelt over de a tijd nog kleine kans om in een mooi veld werkelijk olie of gas te vinden.

In de Ontwikkeling van een Veld leren we over de exploitatie Olie en gas in Zuid Holland is bijzonder aardig, duidelijk wordt het gericht boren besproken. En dan komt de grootste vondst in ons landje. Slochteren.....

In "Concurrentie en concessie" wordt even gesproken over onze Mijnwet en de onbillijkheden van die wet, wij vinden het stijlvol dat hieraan slechts enkele regels gewijd worden. Daarna zien we nog een hoofdstuk getiteld: ligt onze toekomst op zee? Enkele tabellen tot slot.

Dit boekje is een groot compliment voor de N.A.M. en een sprekend bewijs dat het zeer wel mogelijk is over grote problemen en moeilijke begrippen op een voor iedereen duidelijke manier te schrijven.

Rö.